

Opinia została sporządzona przez eksperta zewnętrznego – na zlecenie Biura Ekspertyz i Oceny Skutków Regulacji – w celu przygotowania materiałów odpowiadających na pytania zgłoszone przez posłów, organy Sejmu lub Kancelarii Sejmu.

OPINIA ZEWNĘTRZNA

dr hab. Ryszard Piotrowski
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytetu Warszawskiego

BEOS-1163/24

Warszawa, 15 lipca 2024 r.

Opinia o zgodności z Konstytucją RP poselskich projektów ustaw o zmianie ustawy o ograniczeniach prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne oraz niektórych innych ustaw (druki nr 155 i 156)

1. Opinia dotyczy poselskich projektów ustaw mających na celu zwiększenie jawności życia publicznego i uniemożliwienie wykorzystywania polityki do osiągnięcia dochodów w sposób niedopuszczalny w demokratycznym państwie prawnym. Wymaga to zmiany obowiązującej ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne (Dz.U. z 2023 r. poz. 1090). W szczególności celem zmian proponowanych w druku sejmowym nr 155 jest spowodowanie, że majątki odrębne małżonków najważniejszych osób pełniących funkcje publiczne tj.: Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Marszałka Sejmu, Marszałka Senatu, Prezesa Rady Ministrów, wicemarszałka Sejmu, wicemarszałka Senatu, wiceprezesa Rady Ministrów, ministra, jak również wójta, burmistrza, prezydenta miasta, członków zarządu powiatu i województwa, jak również posłów i senatorów będą podlegać ujawnieniu w oświadczeniu majątkowym. Obecnie w warunkach rozdzielności majątkowej,

majątki odrębne nie podlegają wykazaniu w oświadczeniach majątkowych. Według projektodawców oświadczenia o stanie majątkowym prezesów, wiceprezesów i członków zarządu spółek z udziałem Skarbu Państwa, jak również pracowników agencji państwowych zajmujących stanowiska: prezesa, wiceprezesa, dyrektora zespołu, dyrektora oddziału terenowego i jego zastępcy - lub stanowiska równorzędne mają podlegać ujawnieniu, z wyjątkiem danych adresowych, informacji o miejscu położenia nieruchomości, a także informacji umożliwiających identyfikację mienia. Proponowane zmiany, obok zobowiązania osób pełniących najważniejsze funkcje państwowe do ujawnienia majątku odrębnego małżonków, dotyczą w szczególności objęcia wszystkich prezesów, wiceprezesów i członków zarządu spółek z udziałem Skarbu Państwa i jednostek samorządu terytorialnego, bez względu na ich wielkość, obowiązkiem składania oświadczeń majątkowych. Ponadto przewidziano obowiązek dołączenia do oświadczenia majątkowego kopii zeznań podatkowych z okresu 10 lat poprzedzających rok złożenia oświadczenia (druk nr 156).

2. Przedmiotem opinii jest udzielenie odpowiedzi na następujące pytania:

- 1. Czy dopuszczalne jest wprowadzenie ustawowego obowiązku ujawnienia majątku osobistego małżonka (także w separacji) przez osobę zobowiązaną do złożenia oświadczenia o stanie majątkowym? Czy dopuszczalne byłoby rozszerzenie wskazanego obowiązku na osoby pozostające w faktycznym pożyciu?**
- 2. Czy dopuszczalne jest nałożenie na osobę zobowiązaną do złożenia oświadczenia o stanie majątkowym obowiązku ujawnienia majątku osobistego małżonka pod rygorem odpowiedzialności karnej?**
- 3. W przypadku negatywnej odpowiedzi na powyższe pytanie, czy dopuszczalne byłoby nałożenie obowiązku złożenia oświadczenia o stanie majątkowym przez małżonka osoby pełniące funkcję publiczną?**
- 4. W przypadku pozytywnej odpowiedzi na powyższe pytanie, czy dopuszczalna byłaby publikacja treści oświadczenia o stanie majątkowym małżonka osoby pełniące funkcję publiczną?**
- 5. Czy dopuszczalne jest nałożenie obowiązku składania oświadczeń o stanie majątkowym przez osoby zarządzające spółkami z udziałem**

Skarbu Państwa lub jednostek samorządu terytorialnego, bez względu na wielkość tego udziału?

6. *Jaki powinien być okres udostępniania informacji zawartych w oświadczeniach majątkowych?*

3. Udzielenie odpowiedzi na powyższe pytania wymaga przypomnienia, że w myśl art. 47 Konstytucji RP każdy ma prawo do ochrony prawnej życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz do decydowania o swoim życiu osobistym. Zgodnie z art. 61 ust. 1 Konstytucji RP obywatel ma prawo do uzyskiwania informacji o działalności organów władzy publicznej oraz osób pełniących funkcje publiczne. Art. 51 ust. 1 Konstytucji RP stanowi, że nikt nie może być zobowiązany inaczej niż na podstawie ustawy do ujawniania informacji dotyczących jego osoby. Ponadto w myśl art. 51 ust. 2 Konstytucji RP władze publiczne nie mogą pozyskiwać, gromadzić i udostępniać innych informacji o obywatelach niż niezbędne w demokratycznym państwie prawnym.

Zgodnie z art. 31 ust. 3 Konstytucji ograniczenia w zakresie konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw.

Problemem konstytucyjnym wymagającym rozważenia jest zatem zagadnienie relacji między zakresem konstytucyjnego prawa dostępu do informacji publicznej a konstytucyjnym prawem do ochrony prywatności. Odpowiedź na przedmiotowe pytania zależy także od sposobu rozumienia konstytucyjnej klauzuli niezbędności w demokratycznym państwie prawnym. Zagadnienia te były podejmowane w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego.

Według Trybunału „przeważa w doktrynie pogląd w myśl którego, w odniesieniu do osób ubiegających się lub pełniących funkcje publiczne, prawo do ochrony prywatności podlega istotnemu ograniczeniu. Zgodnie z tym poglądem, o ile sfera życia intymnego (w znaczeniu szerszym niż potocznie przyjęte) objęta jest pełną prawną ochroną, o tyle ochrona sfery życia prywatnego podlega pewnym ograniczeniom, uzasadnionym „usprawiedliwionym zainteresowaniem”. Jest oczywiste, że osoba kandydująca do pełnienia funkcji publicznej, godzić się musi

z takim zainteresowaniem opinii publicznej”¹. Względy bezpieczeństwa państwa mogą uzasadniać ograniczenie prawa do prywatności, a zatem będzie ono zgodne z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP. Ponadto „żaden obywatel nie jest zobowiązany do ubiegania się, ani do pełnienia funkcji publicznej, zaś znając następstwa tego faktu w postaci upublicznienia pewnego zakresu informacji, należących do sfery prywatności, podejmuje on samodzielną i świadomą decyzję, opartą na rachunku pozytywnych i negatywnych konsekwencji, wkalkulowując określone ograniczenia, oraz dyskomfort związany z ingerencją w życie prywatne”².

W orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego znalazł wyraz pogląd, że ze względu na kolizję podstawowych praw konstytucyjnych, niezbędne jest „podjęcie próby określenia granic tych praw na tle samych regulacji Konstytucji i dotychczasowego orzecznictwa”³. Podsumowując własne ustalenia dotyczące orzecznictwa i regulacji europejskich Trybunał wskazał na odzwierciedlone w tym dorobku orzecznictwym dążenie do zagwarantowania możliwie szerokiego dostępu do informacji publicznych jako gwarancji transparentności życia publicznego w demokratycznym państwie. Według Trybunału uznaje się w tym orzecznictwie, że „prywatność osób pełniących funkcje publiczne, pozostając pod ochroną gwarancji konwencyjnych (zwłaszcza art. 8 europejskiej Konwencji), może podlegać ograniczeniom, które co do zasady znajdować mogą usprawiedliwienie ze względu na wartość, jaką jest jawność i dostępność informacji o funkcjonowaniu instytucji publicznych w państwie demokratycznym. Wartość ta związana z transparentnością życia publicznego nie może prowadzić do całkowitego przekreślenia i zanegowania ochrony związanej z życiem prywatnych osób wykonujących funkcje publiczne. Osoby wykonujące takie funkcje z momentem ich podjęcia muszą zaakceptować szerszy zakres ingerencji w sferze ich prywatności niż w wypadku innych osób”⁴. Według Trybunału Konstytucyjnego na gruncie art. 61 Konstytucji nie można wykluczyć, że „realizacja prawa do informacji będzie dotykała pośrednio nie tylko działalności publicznej osób publicznych, co jest oczywiste wówczas, gdy jest to działalność wykonywana w ramach i w bezpośrednim związku z funkcjonowaniem określonej instytucji publicznej, ale również sfery z pogranicza ich życia publicznego i prywatnego”, przy czym „nie można z góry wykluczyć objęcia tej sfery zakresem

¹ Tak w uzasadnieniu wyroku w sprawie o sygn. K 24/98.

² Ibidem.

³ Tak w uzasadnieniu wyroku w sprawie o sygn K 17/05.

⁴ Ibidem.

konstytucyjnego prawa do informacji, bez zbadania, czy i w jakim zakresie ingerencja taka nie jest usprawiedliwiona na gruncie innych norm konstytucyjnych. (...) w praktyce sfera działalności publicznej osób sprawujących funkcje publiczne i ich sfera życia prywatnego (prywatności) nie zawsze będą mogły być wyraźnie i ściśle rozgraniczone”⁵. W dotychczasowym orzecznictwie Trybunał nie wykluczył możliwości ingerencji w sferę życia prywatnego osób pełniących funkcje publiczne, wskazując, że osoby te, „ze względu na prawo obywateli do uzyskiwania informacji o działalności organów władzy publicznej, muszą się liczyć z obowiązkiem ujawnienia przynajmniej niektórych aspektów swego życia prywatnego. Nie ma normy konstytucyjnej, która podobny ciężar nakładałaby na członków rodziny”⁶. Trybunał podkreślał też zarazem, że w ramach zderzenia się dwu wartości – z jednej strony konstytucyjnego prawa do informacji, z drugiej prawa do prywatności – nie można bezwzględnie przyznać priorytetu temu pierwszemu⁷. Nie istnieje formuła „zagwarantowania obywatelom dostępu do informacji za wszelką cenę”⁸. Trybunał „wprawdzie nie odniósł się wprost do kwestii wytyczenia granicy między sferą publiczną i prywatną, nie wykluczył jednak jednoznacznie możliwości ingerencji w tę ostatnią za pomocą instrumentu w postaci prawa do informacji publicznej. Podkreślono przy tym, że wykluczona jest nadmierna ingerencja w sferę życia prywatnego”⁹. Trybunał Konstytucyjny w swym dotychczasowym orzecznictwie zwracał uwagę na to, że ochrona życia prywatnego, o której stanowi art. 47 Konstytucji, „obejmuje między innymi autonomię informacyjną, która oznacza prawo do samodzielnego decydowania o ujawnianiu innym informacji dotyczących swojej osoby, jak również prawo do kontrolowania tych informacji, jeżeli znajdują się w dyspozycji innych podmiotów”¹⁰. Trybunał uznaje, że „prywatność i autonomia informacyjna obejmują informacje o majątku i sferze ekonomicznej jednostki”¹¹. Jednakże „tak samo jak w przypadku innych konstytucyjnych praw i wolności, ochrona prywatności i autonomia informacyjna nie mają charakteru absolutnego, między innymi ze względu na potrzeby życia w zbiorowości”¹². Kluczowe znaczenie ma zasada proporcjonalności, ponieważ „wszelkie (...) ingerencje w prywatność

⁵ Ibidem.

⁶ Tak w uzasadnieniu wyroku w sprawie o sygn. K 20/03.

⁷ Tak w uzasadnieniu wyroku w sprawie o sygn. K 17/05.

⁸ Tak w uzasadnieniu wyroku w sprawie o sygn. K 11/02.

⁹ Tak w uzasadnieniu wyroku w sprawie o sygn. K 17/05.

¹⁰ Tak w uzasadnieniu wyroku w sprawie o sygn. K 41/02.

¹¹ Ibidem.

¹² Ibidem.

muszą mieć na uwadze jej ochronę jako dobra konstytucyjnie chronionego i zasady konstytucyjne wskazujące na granice i przesłanki, jakie muszą być zachowane na wypadek ingerencji. Obowiązek ujawnienia informacji o sobie, stanowiąc ograniczenie autonomii informacyjnej, może być zatem dokonany tylko w ustawie (...) i tylko w granicach zgodnych z konstytucyjną zasadą proporcjonalności”¹³.

W orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego znalazł wyraz pogląd, że „ocena zachowania przez ustawodawcę zwykłego zasady proporcjonalności w aspekcie możliwości pozyskiwania przez władze publiczne informacji o obywatelach może i powinna być przeprowadzana na podstawie – współstosowanych – przepisów art. 51 ust. 2 oraz art. 31 ust. 3 Konstytucji. Poza koniecznością wskazania interesu mieszczącego się w katalogu zawartym w art. 31 ust. 3 Konstytucji, przesłanką legalności wkroczenia w zakres autonomii informacyjnej jednostki jest stwierdzenie, że wprowadzona regulacja ustawodawcza jest w stanie doprowadzić do zamierzonych przez nią skutków (**zasada przydatności**), jest niezbędna dla ochrony interesu publicznego, z którym jest powiązana (**zasada konieczności**), a jej efekty pozostają w proporcji do ciężarów nakładanych przez nią na obywatela (**zasada proporcjonalności w ścisłym tego słowa znaczeniu**)”¹⁴.

Według Trybunału Konstytucyjnego nie można też tracić z pola widzenia faktu, że prawo do prywatności ma charakter szczególny w systemie praw i wolności konstytucyjnych. Jak podkreślił Trybunał nawet stan wojenny i wyjątkowy „nie zezwalają ustawodawcy na złagodzenie przesłanek, przy spełnieniu których można wkroczyć w sferę życia prywatnego, nie narażając się na zarzut niekonstytucyjnej arbitralności”¹⁵. Zdaniem Trybunału „istnienie gwarancji i realizacja konstytucyjnego prawa do informacji nie mogą prowadzić do wniosku o wyłączeniu w wypadku osób publicznych ochrony innych praw, jakie wszelkim osobom gwarantuje Konstytucja, a których realizacja mogłaby kolidować z prawem do informacji. Dotyczy to przede wszystkim, choć nie tylko, gwarantowanej konstytucyjnie ochrony sfery prywatności”¹⁶. Trybunał podkreślił, że „istnieją bowiem takie informacje (dane), które również w wypadku osób publicznych nie będą się mieściły w ramach zakresu przedmiotowego sfery prawa do informacji. Będą to np. co do zasady informacje

¹³ Ibidem.

¹⁴ Tak w uzasadnieniu wyroku Trybunału Konstytucyjnego w sprawie o sygn. K 8/04.

¹⁵ Tak w uzasadnieniu wyroku w sprawie o sygn. K 41/02.

¹⁶ Ibidem.

dotyczące stanu zdrowia czy sfery intymności, w tym życia seksualnego”¹⁷. Według Trybunału „zakres autonomii informacyjnej obejmuje zarówno dane o charakterze *stricte* personalnym (osobowym), jak i te dotyczące majątku i sfery ekonomicznej jednostki. W tym ostatnim zakresie Trybunał dopuszcza jednak łagodniejsze kryteria jej ograniczania niż w wypadku sfery czysto osobistej”¹⁸.

Można uznać za charakterystyczny dla stanowiska Trybunału pogląd, że ocena dopuszczalności ingerencji w sferę prywatności osób publicznych „powinna być dokonywana niezwykle ostrożnie i z wyważeniem racji, które mogłyby przemawiać za uznaniem priorytetu interesu publicznego, wyrażającego się w konstytucyjnej gwarancji prawa do informacji, w stosunku do ochrony prywatności”¹⁹.

Na tle powołanego orzecznictwa trafne wydaje się stanowisko doktryny, zgodnie z którym „te same dane, jak np. informacje o sytuacji majątkowej osób pełniących funkcje publiczne mogą należeć bądź do zakresu konstytucyjnego prawa dostępu do informacji publicznej (jak to ma miejsce w odniesieniu do osób zobowiązanych do składania publikowanych oświadczeń majątkowych), bądź też podlegać ochronie ze względu na konstytucyjne prawo do ochrony prywatności i autonomii informacyjnej jednostki (jak to ma miejsce w odniesieniu do innych osób)”²⁰. W literaturze przedmiotu wskazano, że ustalenie niezbędności informacji następuje poprzez porównanie doniosłości gromadzonych informacji (przy uwzględnieniu metod pozyskiwania tych informacji) oraz celu, któremu ograniczenie autonomii informacyjnej ma służyć”²¹.

4. W świetle orzecznictwa konstytucyjnego możliwe jest zatem sformułowanie następujących odpowiedzi na przedmiotowe pytania:

1) Czy dopuszczalne jest wprowadzenie ustawowego obowiązku ujawnienia majątku osobistego małżonka (także w separacji) przez osobę zobowiązaną do złożenia oświadczenia o stanie majątkowym? Czy dopuszczalne byłoby rozszerzenie wskazanego obowiązku na osoby pozostające w faktycznym pożyciu?

Nie jest dopuszczalne wprowadzenie ustawowego obowiązku ujawnienia majątku osobistego małżonka (także w separacji) przez osobę zobowiązaną do

¹⁷ Tak w uzasadnieniu wyroku w sprawie o sygn. K 17/05.

¹⁸ Tak w uzasadnieniu wyroku w sprawie o sygn. K 8/04.

¹⁹ Tak w uzasadnieniu wyroku w sprawie o sygn. K 17/05.

²⁰ Tak M. Wild: uwagi do art. 61, M. Safjan, L. Bosek: Konstytucja RP. Komentarz, Warszawa 2016, t. I, s. 1430.

²¹ Tak M. Wild: uwagi do art. 51, w: M. Safjan, L. Bosek: op. cit., s. 1230.

złożenia oświadczenia o stanie majątkowym. Tego rodzaju rozwiązanie nie respektuje zasady proporcjonalności ingerencji w prawo do prywatności wymaganej w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego. Nie można wykluczyć naruszenia zasady przydatności ingerencji w sferę autonomii informacyjnej jednostki, gdyż projektowana regulacja może nie doprowadzić do zamierzonych skutków, jeżeli należy do nich ukrywanie nielegalnych dochodów i wykorzystywania polityki do osiągania dochodów, ponieważ jest możliwe ukrycie tych dochodów w inny sposób, jak też obejście obowiązku poprzez fikcyjny rozwód. Nie można też wykluczyć naruszenia zasady konieczności ingerencji, ponieważ projektowana regulacja nie jest niezbędna do ochrony interesu publicznego, z którym jest powiązana. Zwalczenie ukrywania nielegalnych dochodów polityków jest możliwe przy wykorzystaniu powołanych do tego służb publicznych, a także przy wykorzystaniu demaskatorskiej działalności mediów, która może spowodować porażkę wyborczą. Szczególne znaczenie mają w tym zakresie partie polityczne, które mogą przeciwdziałać nagannym praktykom. Zachodzi także ryzyko naruszenia zasady proporcjonalności w ścisłym tego słowa znaczeniu, ponieważ projektowana regulacja nakłada nadmierne ciężary na małżonka osoby zobowiązanej do złożenia oświadczenia o stanie majątkowym. Ciężary te są nadmierne, gdyż ich nałożenie narusza Konstytucję, bowiem – jak stwierdził Trybunał Konstytucyjny – w cytowanym orzeczeniu w sprawie o sygn. K 20/03 – chociaż osoby publiczne muszą się liczyć z obowiązkiem ujawnienia przynajmniej niektórych aspektów swego życia prywatnego, to jednak „nie ma normy konstytucyjnej, która podobny ciężar nakładałaby na członków rodziny”. Małżonek osoby pełniącej funkcję publiczną nie pełni funkcji publicznej. Pozostawanie w związku małżeńskim z osobą zobowiązaną do złożenia oświadczenia majątkowego nie uzasadnia ograniczenia prawa do prywatności w sposób konstytucyjnie legitymowany ze względu na nieproporcjonalność tego ograniczenia.

Nie byłoby dopuszczalne rozszerzenie obowiązku ujawnienia majątku osobistego na osoby pozostające w faktycznym pożyciu. Ustalenie istnienia faktycznego pożycia wymagałoby niedopuszczalnej w demokratycznym państwie prawnym i kłopotliwej dla państwa ingerencji w prywatność jednostek ze strony powołanych do tego organów. Jak już wspomniano, o ile Trybunał Konstytucyjny nieco łagodniej traktuje ograniczanie autonomii informacyjnej osób publicznych w sferze danych dotyczących majątku i sytuacji ekonomicznej, to pozostawia poza

sferą dopuszczalnej ingerencji „informacje dotyczące stanu zdrowia czy sfery intymności, w tym życia seksualnego” (K 17/05).

2) Czy dopuszczalne jest nałożenie na osobę zobowiązaną do złożenia oświadczenia o stanie majątkowym obowiązku ujawnienia majątku osobistego małżonka pod rygorem odpowiedzialności karnej?

Wprowadzenie tego rodzaju obowiązku nie jest dopuszczalne z powodów wskazanych w odpowiedzi na poprzednie pytanie. Przesłanką odpowiedzialności karnej nie może być niespełnienie obowiązku naruszającego Konstytucję. Ponadto, ze względu na art. 99 ust. 3 Konstytucji, ewentualne orzeczenie kary pozbawienia wolności, gdyby była przewidziana, mogłoby być wykorzystane do pozbawienia mandatu parlamentarnego przeciwnika politycznego.

3) W przypadku negatywnej odpowiedzi na powyższe pytanie, czy dopuszczalne byłoby nałożenie obowiązku złożenia oświadczenia o stanie majątkowym przez małżonka osoby pełniącej funkcję publiczną?

Nałożenie obowiązku złożenia oświadczenia o stanie majątkowym przez małżonka osoby pełniącej funkcję publiczną byłoby niedopuszczalne z powodów wskazanych w odpowiedzi na pytanie pierwsze. Byłaby to nieproporcjonalna ingerencja w prawo do prywatności (art. 47 Konstytucji), a w konsekwencji przypadek pozyskiwania przez władze publiczne informacji o obywatelach innych niż niezbędne w demokratycznym państwie prawnym, czyli niezgodnie z art. 51 ust. 2 Konstytucji.

4) W przypadku pozytywnej odpowiedzi na powyższe pytanie, czy dopuszczalna byłaby publikacja treści oświadczenia o stanie majątkowym małżonka osoby pełniącej funkcję publiczną?

Nałożenie obowiązku złożenia oświadczenia o stanie majątkowym przez małżonka osoby pełniącej funkcję publiczną byłoby niedopuszczalne, a zatem publikacja nieistniejącego, ze względu na niedopuszczalność, oświadczenia nie byłaby możliwa.

5) Czy dopuszczalne jest nałożenie obowiązku składania oświadczeń o stanie majątkowym przez osoby zarządzające spółkami z udziałem Skarbu Państwa lub jednostek samorządu terytorialnego, bez względu na wielkość tego udziału?

Nałożenie obowiązku składania oświadczeń o stanie majątkowym przez osoby zarządzające spółkami z udziałem Skarbu Państwa lub jednostek samorządu terytorialnego, bez względu na wielkość tego udziału jest dopuszczalne. Przemawia za tym dopuszczalność ograniczenia prawa do prywatności (art. 47 Konstytucji), ze względu na bezpieczeństwo państwa i porządek publiczny, jeżeli ograniczenie to jest konieczne w demokratycznym państwie prawnym (art. 31 ust. 3 Konstytucji). Tego rodzaju ograniczenie znajduje uzasadnienie w potrzebie transparentności w życiu publicznym i odpowiada standardom proporcjonalności ustalonych przez Trybunał Konstytucyjny. Ponadto nałożenie przedmiotowego obowiązku jest zgodne z art. 51 ust. 2 Konstytucji, zgodnie z którym władze publiczne nie mogą pozyskiwać innych informacji o obywatelach niż niezbędne w demokratycznym państwie prawnym. Konieczność wyeliminowania znanych patologii, a zwłaszcza polegających na budowaniu nieformalnych zależności pomiędzy władzą publiczną a biznesem, w tym na budowaniu struktur zależności pomiędzy osobami zajmującymi kluczowe stanowiska w państwie, a podmiotami zewnętrznymi, finansującymi ich działalność, podnoszona przez projektodawców, uzasadnia tego rodzaju ograniczenia.

6) Jaki powinien być okres udostępniania informacji zawartych w oświadczeniach majątkowych?

Udostępnienie oświadczenia majątkowego na stronie internetowej oznacza w praktyce, że jego usunięcie z tej strony nie jest równoznaczne z jego eliminacją z przestrzeni internetowej. Z tego względu nie wydaje się celowe ustalanie okresu udostępniania informacji o oświadczeniach majątkowych.